

Asia C-511/06 P

Archer Daniels Midland Co.

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio

Muutoksenhaku – Kilpailu – Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt –
Sitruunahappokartelli – Sakon suuruuden määrittäminen – Kartellin johtajan rooli –
Puolustautumisoikeudet – Kolmannessa maassa käydyssä menettelyssä saadut
todisteet – Merkityksellisten markkinoiden määrittely – Lieventävät olosuhteet

Julkisasiamies P. Mengozzin ratkaisuehdotus 6.11.2008 I - 5848

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (ensimmäinen jaosto) 9.7.2009 I - 5912

Tuomion tiivistelmä

- 1. Kilpailu – Hallinnollinen menettely – Väitetiedoksianto – Välttämätön sisältö – Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen – Ulottuvuus – Velvollisuus ilmoittaa ne seikat, joilla kartellin johtajan asema voidaan näyttää toteen
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 96/C 207/04 B kohdan e alakohta ja komission tiedonannon 98/C 9/03 2 kohta)*
- 2. Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittäminen – Perusteet – Rikkomisen vakavuus – Lieventävät olosuhteet
(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 98/C 9/03 3 kohta)*

3. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittäminen – Sakon määräämättä jättäminen tai sen määrän alentaminen vastikkeena rikkomiseen osallistuneen yrityksen tekemästä yhteistyöstä – Yhteistyötä koskevien edellytysten arviointi lopullisen päätöksen tekemisen hetkellä*
(*Neuvoston asetus N:o 17; komission tiedonannon 96/C 207/04 E kohta*)

4. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Todellinen vaikutus markkinoihin*
(*Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 98/C 9/03 1 A kohdan 1 alakohta*)

5. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomiseen osallistuneen yrityksen tekemän yhteistyön huomioon ottaminen – Ratkaisevaa näyttöä esittävän ”ensimmäisen yrityksen” käsite*
(*Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 96/C 207/04 B kohdan b alakohta*)

1. Yrityksen luokittelu kartellin johtajaksi johtaa huomattaviin seurauksiin sen sakon määrässä, joka tällä tavalla luokitellulle yritykselle määrätään. Kyse on näin ollen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavien suuntaviivojen 2 kohdan nojalla raskauttavasta olosuhteesta, joka johtaa sakon perusmäärän korottamiseen määrällä, jota ei voida pitää vähäisenä. Vastaavasti sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon B kohdan e alakohdan mukaan tällainen luokittelu sulkee lähtökohtaisesti pois sakon määrän hyvin huomattavan alentamisen, vaikka kartellin johtajaksi luokiteltu yritys täyttäisi kaikki kyseisessä määräyksessä luetellut edellytykset, joiden täytyessä tällaista alentamista olisi sovellettava.

Komission tehtävänä on näin ollen esittää väitetiedoksiannossa sellaiset tekijät, joita se pitää relevantteina sen kannalta, että rikkomiseen osallistunut yritys, joka saataan luokitella kartellin johtajaksi, kykenee vastaamaan tällaiseen väitteeseen. Kun otetaan kuitenkin huomioon se, että tällainen tiedoksianto on vain yksi vaihe lopullisen päätöksen tekemisessä ja ettei se ole näin komission lopullinen kannanotto, ei voida vaatia, että komissio luokittelee jo kyseisessä vaiheessa oikeudellisesti ne tiedot, joihin se tukeutuu lopullisessa päätöksessään luokitellakseen tietyn yrityksen kartellin johtajaksi. Komission ei näin ollen tarvitse ilmoittaa väitetiedoksiannossa, miten se aikoo käyttää tosiseikkoja sakon tasoa määrittäessään, eikä varsinkaan sitä, aikooko se näiden seikkojen perusteella luokitella tietyn yrityksen kartellin johtajaksi. Komission asiana on kuitenkin vähintään ilmoittaa kyseiset seikat. Silloin, kun asiakirjat ja todisteet,

joihin sisältyvien tietojen perusteella luokittelu kartellin johtajaksi tapahtuu, perustuvat sellaisten henkilöiden antamiin todistuksiin, jotka ovat olleet epäilyinä rikkomista koskevassa menettelyssä, ja ovat välttämättä subjektiivisia, se, että kyseiset asiakirjat liitetään väitetiedoksiannon ilman, että kyseisiä seikkoja on nimenomaisesti mainittu itse väitetiedoksiannossa, ei mahdollista sitä, että asianomainen yritys voisi arvioida, kuinka uskottavana komissio pitää kutakin mainituissa asiakirjoissa esitettyä seikkaa, riitauttaa kyseisiä seikkoja eikä näin ollen vedota tehokkaasti oikeuksiinsa. Jos komissio tällaisessa tilanteessa luokittelee yrityksen kartellin johtajaksi sellaisten seikkojen perusteella, jotka sisältyvät väitetiedoksiannon liitteeseen mutta joita ei mainita kyseisessä tiedonannossa, se loukkaa kyseisen yrityksen puolustautumisoikeuksia eikä se näin ollen voi tukeutua kyseisiin seikkoihin luokitellakseen kyseisen yrityksen kartellin johtajaksi. Ellei väitetiedoksiannossa mainita muita sellaisia todisteita, joiden perusteella tällainen luokittelu voidaan tehdä, komissio ei näin ollen voi todeta, ettei kyseiseen yritykseen voida soveltaa yhteistyötiedonannon B kohtaa sillä perusteella, että sillä on kartellissa ollut johtajan rooli.

2. Sakon perusmäärän alentaminen asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavien suuntaviivojen 3 kohdan mukaisesti on välttämättä sidottu kulloinkin käsiteltävänä olevan asian olosuhteisiin, eikä kyseisen rikkomisen päättymisen automaattisesti johda sakon perusmäärän alentamiseen.

(ks. 70–72, 80, 89, 90, 93–95, 112, 133 ja 136 kohta)

Lieventävän olosuhteen hyväksi lukeminen sellaisissa tilanteissa, joissa yritys on osapuolena selvästi laittomassa sopimuksessa, jonka se tiesi muodostavan rikkomisen tai ei voinut olla tietämättä sitä, voisi houkuttaa yrityksiä jatkamaan salaista sopimusta niin kauan kuin mahdollista, siinä toivossa, että niiden käyttäytymistä ei koskaan havaita, ja samalla tietäen, että jos se havaittaisiin, niiden sakkoa voitaisiin alentaa, kun ne lopettavat rikkomisen. Tällainen tunnus-taminen veisi sakolta kaiken ennalta ehkäisevän vaikutuksen ja aiheuttaisi haittaa EY 81 artiklan 1 kohdan tehokkaalle vaikutukselle.

Komissio ei näin ollen ole velvollinen lukemaan yrityksen hyväksi sakon perusmäärän alentamista sillä perusteella, että yritys on lopettanut lainvastaisen käyttäytymisensä heti kolmannen maan kilpailuviranomaisten ensimmäisten toimenpiteiden johdosta.

(ks. 100, 102, 105 ja 106 kohta)

3. Sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun komission tiedonannon E kohdan mukaan komissio arvioi tämän tiedonannon B, C tai D kohtien mukaisten edellytysten täyttymistä vasta siinä vaiheessa, kun se tekee lopullisen päätöksensä. Komissio ei näin ollen voi lopullisen päätöksen tekemistä edeltävässä menettelyn vaiheessa tarjota yritykselle minkäänlaista täsmällistä vakuutusta siitä, että sen hyväksi tullaan soveltamaan minkäänlaista sakon alentamista.

(ks. 118 kohta)

4. Vaikka rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin on tekijä, joka on otettava huomioon tämän rikkomisen vakavuutta arvioitaessa, kyse on yhdestä kriteeristä muiden kriteerien – eli rikkomisen luonteen ja maantieteellisten markkinoiden laajuuden – joukossa. Vastaavasti asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa täsmennetään, että tämä todellinen vaikutus markkinoihin on otettava huomioon ainoastaan, jos se on mitattavissa.

(ks. 125 kohta)

5. Sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun tiedonannon B kohdan b alakohdassa ei edellytetä, että ”ensimmäinen” yritys on esittänyt kaiken näytön, jolla kartellin toiminnan yksityiskohdat voidaan näyttää toteen. Jotta yritystä voidaan pitää tällaisena, riittää, että se esittää ratkaisevaa ”näyttöä” kartellin olemassaolosta. Kyseisessä säännöksessä ei myöskään edellytetä, että esitetty näyttö olisi sellaisenaan riittävää väitetiedoksiannon laatimisen kannalta tai jopa sellaisen lopullisen päätöksen tekemisen kannalta, jolla rikkomisen olemassaolo

todetaan. Vaikka kyseisessä B kohdan b alakohdassa tarkoitettun näytön ei tarvitse välttämättä sellaisenaan olla riittävää kartellin olemassaolon näyttämiseksi toteen, sen on kuitenkin oltava tässä tarkoituksessa ratkaisevaa. Esitetty näyttö ei kuitenkaan saa olla pelkkä suuntaa-antava lähde komission tutkimuksille, vaan sitä on voitava suoraan käyttää kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämiseksi.

Kyseisen B kohdan b alakohdan osalta sillä, että ratkaiseva näyttö on esitetty suullisesti, ei ole merkitystä. Myöskään sillä, etteivät kyseiset tiedot perustu ensi käden lausuntoon tai että niitä on myöhemmin täydennetty tai tarkennettu, ei ole merkitystä

kyseisten tietojen ratkaisuuden arvioinnin kannalta.

Komissiolla on laaja harkintavalta, kun se arvioi sitä, onko yrityksen tekemä yhteistyö ollut kyseisessä määräyksessä tarkoitettulla tavalla ”ratkaisevaa” rikkomisen olemassaolon toteamisen ja rikkomisen päättämisen kannalta, joten ainoastaan kyseisen harkintavallan rajojen ilmeinen ylittäminen voi johtaa komission toimen kumoamiseen yhteisön tuomioistuimen toimesta.

(ks. 150–152 ja 161–163 kohta)